

Grzegorz Ociecek¹

Wybrane zagadnienia związane z przestępstwem szpiegostwa

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest próba zasygnalizowania aspektów dotyczących zagrożeń, głównie natury szpiegowskiej oraz prób ich minimalizowania poprzez właściwą legislację. We wstępnej części artykułu, omówiono kwestie związane z pojęciem bezpieczeństwa, podziałem zagrożeń, jak również zaprezentowano podstawowe metody oceny ryzyka. Kolejna część artykułu poświęcona została zmianie ustawodawstwa krajowego w zakresie przestępstw szpiegostwa w różnych ich odmianach i formach. W ostatnich latach działalność wywiadowcza Federacji Rosyjskiej wobec Polski uległa znacznemu wzrostowi w związku z rozpoczętą w 2014 r. po aneksji Krymu wojną napastniczą ze strony Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy. W związku z zaistniałą sytuacją ważne jest zaprezentowanie zmian ustawodawczych we wspomnianym wyżej zakresie. Obecnie działalność wywiadowcza przybiera różnorakie formy, począwszy od typowych działań szpiegowskich, polegających chociażby na dywersji, kończąc zaś na tak zwanych działaniach o charakterze „miękkim” a mogących polegać na zakładaniu różnorakich stowarzyszeń, fundacji, których celem jest propagowanie idei związanych chociażby z przekonaniem społeczeństwa co do konieczności i słuszności prowadzenia działań o charakterze wojny napastniczej. Ważnym aspektem jest także konieczność uświadomienia osób odpo-

---

¹ dr Grzegorz Ociecek, Prokurator Prokuratury Krajowej w stanie spoczynku, adiunkt UKSW, członek Rady Naukowej IWS, WPP oraz OSA. Członek Polskiej Platformy Bezpieczeństwa Wewnętrznego, tworzącej zaawansowane, zintegrowane narzędzia technologiczne, wspomagające działania organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości. Uczestnik oraz współorganizator międzynarodowych konferencji poświęconych m.in. zwalczaniu przestępczości zorganizowanej oraz terroryzmu. Uczestnik programu International Visitor Leadership, organizowanego przez Departament Stanu USA w zakresie zwalczania przestępczości i terroryzmu. Autor publikacji w zakresie przestępczości zorganizowanej oraz świadków koronnych. ORCID 0000-0002-2785-4677. N

wiedzialnych za ściganie szeroko rozumianej przestępczości o charakterze szpiegowskim jak duże szkody o znaczeniu nie tylko krajowym, lecz także globalnym mogą przynieść te z pozoru mniej znaczące przestępcze działania o charakterze „miękkim”.

Słowa kluczowe

Szpiegostwo, terroryzm, wojna napastnicza, prokuratura, infrastruktura krytyczna, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

1. Uwagi wprowadzające

Na wstępie rozważań należy odpowiedzieć na pytanie: czy obecnie w związku z trwającą wojną napastniczą ze strony Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy, przy zaangażowaniu innych krajów Unii Europejskiej i Stanów Zjednoczonych w ramach pomocy humanitarnej i militarnej mamy do czynienia z nasilającym się zjawiskiem szpiegostwa, w szczególności w odniesieniu do obiektów i urządzeń infrastruktury krytycznej, a jeżeli tak, z czyjej strony zagraża nam taka działalność oraz jakie kroki należy podjąć w celu minimalizacji tego zjawiska? Szczególną uwagę zwrócić należy na szerzące się z jednej strony akty dezinformacji mogące wywołać zakłócenia w funkcjonowaniu różnych obszarów, w tym obszaru społecznego, z drugiej zaś zdecydowanie nasilające się cyberataki, które godzą w sferę militarną, oraz gospodarczą naszego kraju. Od wielu lat w ramach zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego trwały dyskusje i debaty mające na celu wzmocnienie odporności kraju w zakresie przeciwdziałania inwigilacji ze strony obcych mocarstw, w tym głównie Federacji Rosyjskiej oraz Białorusi. Specjaliści w dziedzinie bezpieczeństwa wielokrotnie apelowali o zmianę przepisów w tym zakresie i zmodyfikowanie ich w związku z globalizacją oraz wzajemnymi powiązaniem międzynarodowymi nieograniczonymi już choćby geograficznie. W ostatnich latach można zaobserwować zmianę paradygmatu myślenia w zakresie bezpieczeństwa, biorąc pod uwagę znaczne niepokoje społeczne oraz konflikty zbrojne na terenie Europy oraz na arenie światowej.

Etymologia pojęcia „bezpieczeństwo” wywodzi się od łacińskiego zwrotu „*sine cura*” (*securitas*). Zgodnie z definicją słownikową za bezpieczeństwo uważamy tak zwany „stan niezagrożenia”. Według słownika z zakresu terminów bezpieczeństwa narodowego bezpieczeństwo to: „stan, który daje poczucie pewności i gwarancje jego zachowania oraz

szanse na doskonalenie. Jedną z podstawowych potrzeb człowieka to sytuacja odznaczająca się brakiem ryzyka, utraty czegoś, co człowiek szczególnie ceni, np. zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych². Z kolei według słownika języka polskiego termin bezpieczeństwo to „stan niezagrożenia, spokoju i pewności”. Co więcej, w słowniku tym znaleźć można podział terminu bezpieczeństwo na: bezpieczeństwo osobiste, bezpieczeństwo kraju, czy też bezpieczeństwo publiczne definiowane jako „całość porządku i urządzeń społecznych chroniących państwo i obywateli przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, w węższym zaś znaczeniu – ochrona ustroju przed zamachami na podstawowe instytucje polityczne państwa”³. Najobszerniejszy i najbardziej szczegółowy podział bezpieczeństwa odnaleźć można we wskazanym wcześniej słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, który definiuje kilkanaście jego rodzajów, w tym między innymi:

- 1) bezpieczeństwo publiczne, rozumiane jako stan na obszarze danego państwa, który ma na celu zorganizowaną ochronę, jak również obronę osób i mienia przed występującymi zagrożeniami;
- 2) bezpieczeństwo wewnętrzne, rozumiane jako stan, który uzyskany zostaje w wyniku działań organów państwowych, które to działania zmierzają do tworzenia jak najkorzystniejszego międzynarodowego otoczenia poszczególnego kraju, jak również umacnianiu międzynarodowej pozycji oraz wizerunku tego kraju;
- 3) bezpieczeństwo zewnętrzne, polegające na osiągnięciu stanu w rezultacie działania organów państwa, które zmierza do stworzenia najkorzystniejszego międzynarodowego otoczenia danego kraju, jak również umacnianiu międzynarodowej pozycji oraz jego wizerunku i in.⁴

Pojęcie bezpieczeństwa można rozpatrywać w trzech zasadniczych ujęciach, a mianowicie:

- 1) ujęciu ontologicznym, związanym z naturą bezpieczeństwa, gdzie podstawowym elementem jest tak zwany byt oraz podmiotowość;
- 2) ujęciu epistemologicznym, które próbuje wskazać na sposoby poznania naukowego pojęcia „bezpieczeństwo” w dwóch jego wymiarach: ujęciu realistycznym oraz idealistycznym;

---

² J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kuliczkowski (red.), Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Toruń 2020, s. 20 i n.

³ M. Szymczak (red.), Słownik języka polskiego, Tom pierwszy A–K, Warszawa 1978, s. 147.

⁴ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Warszawa 2008, s. 14.

3) ujęciu przedmiotowym dotyczącym znaczenia pojęcia „bezpieczeństwo”, którego winno poszukiwać się w różnego rodzaju naukach, w tym między innymi naukach o bezpieczeństwie, czy też obronności⁵.

Bezpośrednio z pojęciem bezpieczeństwa związane jest pojęcie zagrożenia, które wywiera negatywny wpływ zarówno na funkcjonowanie danego systemu, jak również powoduje niekorzystne zmiany w jego funkcjonowaniu oraz strukturze. Dodatkowo może ono mieć charakter zarówno celowy, jak i naturalny. K. Ficoń klasyfikuje zagrożenia według następujących kryteriów:

- źródła powstania (naturalne, cywilizacyjne, społeczne, techniczne);
- czasu eliminacji (krótkoterminowe, średnioterminowe, długoterminowe, bezterminowe);
- dziedziny działania (sektorowe, polityczne, religijne);
- poziomu destrukcji (minimalny, średni, wysoki, totalny);
- zasięgu przestrzennego (lokalne, regionalne, krajowe, międzynarodowe, ogólnoswiatowe);
- możliwości antycypacji (kontrolowane, prognozowane, nieprzewidywalne);
- determinizmu przyczyn (celowe, losowe, mieszane);
- podziału rodzajowego (zdarzenia, katastrofy, klęski, kataklizmy)⁶.

Oprócz istotnego zagadnienia, jakim jest ocena zagrożeń, ważnym aspektem jest przeciwdziałanie im. Jak wskazują badania eksperckie przeprowadzone w latach 2019–2020 wśród osób zawodowo zajmujących się kwestiami bezpieczeństwa, istotną okolicznością mogącą przyczynić się do jej zwiększenia są przede wszystkim przynależność Polski do struktur NATO, jak również współdziałanie i synergia pomiędzy państwami. Polska bowiem należy do państw, które narażone są w wysokim stopniu na skutki agresywnej polityki ze strony Federacji Rosyjskiej. Dodatkowo Rosja dążyć będzie do utworzenia na swojej wschodniej flance tak zwanej „szarej strefy buforowej”, a w najgorszym dla Polski scenariuszu strefy wpływów. Ekspertów wśród najbardziej zagrożonych sfer wymienili:

- 1) sektor społeczny;
- 2) sektor energetyczny;
- 3) systemy informacyjne;

---

⁵ B. Zdrodowski, Istota bezpieczeństwa państwa, *Annales Universitatis Pedagogicae Cracoviensis, Studia de Securitate* 2019, nr 9(3), s. 48–50, zob. też: B. Brodie, Strategy as a science, *World Politics* 1949, nr 4, s. 477.

⁶ K. Ficoń, *Inżynieria zarządzania kryzysowego. Podejście systemowe*, Warszawa 2007, s. 78.

- 4) cyberprzestrzeń;
- 5) centralne i lokalne ośrodki władzy⁷.

Co istotne w ramach prowadzonych badań eksperckich ustalono, iż Federacja Rosyjska, a przede wszystkim jej aparat bezpieczeństwa (w tym aparat dezinformacji), podejmuje działania mające przede wszystkim doprowadzić do:

- wpierania ugrupowań o charakterze nacjonalistycznym, jak również antyeuropejskim, co w konsekwencji ma prowadzić bezpośrednio do osłabienia NATO, jak również Unii Europejskiej;
- skłócenia naszego kraju z państwami sojuszniczymi (czego byliśmy świadkiem w ostatnich latach);
- dyskredytowania rządu w oczach społeczeństwa [sic!];
- wykorzystywania rozbieżności w relacjach z innymi krajami, w tym z Francją oraz Niemcami;
- inicjowanie wewnętrznych sporów oraz napięć;
- antagonizowania różnych regionów kraju, jak również poszczególnych grup społecznych;
- wzmocnienia działalności wywiadowczej;
- wzmocnienia aktywności w cyberprzestrzeni przede wszystkim w celach propagandowych, ale także dezinformacyjnych oraz destabilizacyjnych;
- obniżanie potencjału obronnego naszego kraju⁸.

Można odnieść nieodparte wrażenie, iż co najmniej od dekady zaprezentowane powyżej działania są stosowane systematycznie, jak również uległy znacznemu nasileniu w odniesieniu do naszego kraju, w tym przede wszystkim przedstawicieli rządu, jak również osób odpowiedzialnych za kwestie utrzymania bezpieczeństwa ze strony Federacji Rosyjskiej lub ich bezpośrednich lub pośrednich popleczników.

2. Szacowanie oraz przeciwdziałanie zagrożeniom

Istotną z punktu widzenia bezpieczeństwa krajowego jest właściwa ocena ryzyka w zakresie mogącego wystąpić zagrożenia, jak również jego prawidłowe szacowanie. Szczególnie ważną kwestią jest także problem tak zwanej odporności państw na działania hybrydowe po-

---

⁷ K. Jagusiak, Polityka zagraniczna Federacji Rosyjskiej jako źródło zagrożeń dla krajów bałtyckich i wpływ tych zagrożeń na bezpieczeństwo Polski, *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego* 2023, nr 28 (15), s. 207–232.

⁸ *Ibidem*, s. 222, zob. też R. Janczewski, Znaczenie cyberprzestrzeni w działaniach hybrydowych, (w:) L. Elak (red.), *Zagrożenia hybrydowe*, Warszawa 2019, s. 174.

dejmowane przez obce państwa. Przez pojęcie ryzyka rozumieć należy „możliwość wystąpienia zdarzenia mającego wpływ na realizację celów. Określone jest ono przez dwa parametry: prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia oraz skutki zdarzenia”⁹. Z kolei szacowanie ryzyka to nic innego jak określenie prawdopodobieństwa jego wystąpienia, jak również prognozowanie ewentualnie mogących wystąpić strat oraz negatywnych skutków.

W zakresie oceny mogących zaistnieć zagrożeń wypracowanych zostało szereg podejść. Najpopularniejsze wydają się trzy z nich, mianowicie: podejście podmiotowe, scenariuszowe oraz zdolnościowe. Pierwsze z nich zorientowane jest na podmiocie zagrożenia, kolejne na przewidywaniu działań przeciwnika, ostatnie zaś ma decydujące znaczenie przy występowaniu tak zwanych zagrożeń asymetrycznych. W tym przypadku ryzyko wystąpienia zagrożenia mierzone jest za pomocą prawdopodobieństwa jego wystąpienia, jak również konsekwencji wystąpienia jego skutków. Z kolei prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia w znacznej mierze zależne jest od lokalizacji. Jednym z modeli ocen zagrożeń jest tak zwany model atrybutowy, który polega na tym, iż do poszczególnego zagrożenia przypisane są odrębne atrybuty. I tak, w modelu tym wyodrębnia się dwie grupy atrybutów, mianowicie:

- atrybuty, które odnoszą się do realnej możliwości wystąpienia zagrożenia, do których zaliczamy między innymi: czas wystąpienia, skrytość zagrożenia oraz jego intensywność;
- atrybuty odnoszące się do zasobów, które dotyczą możliwości osiągnięcia założonego celu przez dane zagrożenie, które charakteryzują się parametrami ilościowymi.

Kolejnym rodzajem modelu oceny zagrożenia jest tak zwany model taksonomiczny, który mierzony jest za pomocą konsekwencji skutków jego wystąpienia, jak również prawdopodobieństwa wystąpienia zagrożenia. Z reguły model ten opiera się na aktualnych danych wywiadowczych w przypadku możliwości wystąpienia zagrożenia spowodowanego przez obce służby czy też działania terrorystyczne¹⁰. Najprostszym, a co za tym idzie, najmniej skutecznym modelem oceny zagrożeń jest wstępna analiza zagrożeń, która z reguły dotyczy metod analizy ryzyka w zarządzaniu kryzysowym i opiera się na zastosowaniu dwóch para-

⁹ R. Grodzki, *Zarządzanie kryzysowe. Dobre praktyki*, Warszawa 2012, s. 65–66.

¹⁰ M. Banasik, *Zdolnościowa ocena zagrożeń*, *Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa* 2015, Rok VII, nr 2 (27) s. 55–73. zob. M. Banasik, *Atrybutowy model oceny zagrożeń*, Poznań 2015, s. 7–26, <https://open.icm.edu.pl/items> (dostęp: 10 lipca 2024 r.).

metrów, a mianowicie: prawdopodobieństwie wystąpienia zagrożenia oraz jego skutków. Część autorów stoi na poniekąd słusznym stanowisku, iż ma ona charakter bardziej intuicyjny, a jej stosowanie może być obarczone dużym błędem¹¹. Bardziej skomplikowanymi metodami, jednakże przynoszącymi lepsze rezultaty przy ocenie zagrożeń są: analiza zagrożeń i zdolności operacyjnych (HAZAP), polegająca na analizie słów kluczowych, które w ogólny sposób mogą wskazywać możliwe odchylenia od stanu normalnego, metoda analizy drzewa błędów (FTA) oraz metoda analizy drzewa zdarzeń (ETA). Metoda FTA należy do zaawansowanych dedukcyjnych technik identyfikacji i analizy czynników przyczynowych do oceny zagrożeń. Proces analizy ryzyka za pomocą metody drzewa błędów rozpoczyna się od identyfikacji zdarzenia szczytowego, która pozwala na znalezienie ścieżek krytycznych prowadzących do powstania tego zdarzenia. W ramach tej metody identyfikowane są zdarzenia zagrażające i prowadzące do powstania zdarzenia szczytowego, jak również określa się zdarzenia podstawowe, będące źródłem zdarzenia szczytowego. Co więcej, na podstawie pojedynczych usterek oblicza się prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia szczytowego. Każda usterka powinna być indywidualnie rozpatrywana. Jeżeli jednak prawdopodobieństwa wszystkich pojedynczych zdarzeń nie zostaną określone, to końcowe prawdopodobieństwo zdarzenia szczytowego nie będzie wiarygodne. Ostatnią ze wskazanych metod jest tak zwana analiza drzewa zdarzeń, która pozwala na analizę potencjalnych skutków danego zdarzenia. Metoda ta pozwala na tak zwaną ocenę ilościową ryzyka poprzez wyznaczenie prawdopodobieństwa możliwego wystąpienia skutków danego zdarzenia. Metoda ta odbywa się w ramach poniższego schematu:

- 1) Zdefiniowanie zdarzenia inicjującego,
- 2) Identyfikacja barier i zdarzeń następujących,
- 3) Budowa drzewa zdarzeń,
- 4) Opis wydarzeń końcowych,
- 5) Wyznaczenie prawdopodobieństwa lub częstotliwości zdarzeń pośrednich,
- 6) Ustalenie prawdopodobieństwa lub częstotliwości zdarzeń końcowych,

---

¹¹ M. Kejnowski, Metodologiczne trudności wykorzystania wstępnej analizy zagrożeń w ocenie ryzyka dla celów zarządzania kryzysowego. *Edukacja dla Bezpieczeństwa* 2015, Rok VII, nr 2 (27), s. 55–73. zob. M. Bański, Atrybutowy model oceny zagrożeń, Poznań 2015, s. 119–143.

7) Podsumowanie¹².

Wskazane powyżej metody dotyczące identyfikacji oraz szacowania zagrożeń wskazane zostały jedynie przykładowo z uwagi na wyjątkowo dużą dynamikę dokonującą się w środowisku bezpieczeństwa. W związku z tym powinny one ulegać systematycznej modyfikacji i dostosowywaniu do aktualnej sytuacji, a co za tym idzie skutecznego i efektywnego zapobieżenia zagrożeniom.

3. Ustawodawstwo krajowe

W związku ze wskazanymi zagrożeniami ważną rolę w ich przeciwdziałaniu odgrywa ustawodawstwo, które winno być dostosowane zarówno do sytuacji geopolitycznej kraju, jak i – przede wszystkim – do stopnia ich występowania. Niestety przez wiele lat w Polsce oprócz trwających rozlicznych dyskusji na temat zmian obowiązujących przepisów, niewiele się działo. Ważne z punktu widzenia bezpieczeństwa krajowego są przepisy dotyczące zwalczania przestępstwa szpiegostwa. W ostatnim czasie mamy do czynienia z masową inwigilacją środowiska bezpieczeństwa, w tym przede wszystkim obiektów oraz urządzeń infrastruktury krytycznej ze strony wschodnich służb specjalnych, w szczególności ze strony Federacji Rosyjskiej oraz Białorusi. Działalność – jak można zaobserwować – odbywa się za pośrednictwem nie tylko swoich agentów, lecz również przy wykorzystaniu zwerbowanych przypadkowo obywateli innych krajów, poprzez zakładanie fundacji, stowarzyszeń, jak również wykorzystywanie mediów. Zaobserwować można, iż szczególnie cenny jest proces werbunkowy, który odbywa się wśród osób mogących mieć znaczny wpływ na określone środowiska społeczne. Mowa tutaj o politykach oraz dziennikarzach, którzy po pierwsze mają ułatwiony kontakt ze społeczeństwem choćby za pomocą środków masowego przekazu, po wtóre kształtują wewnętrzne przekonanie pewnych grup społecznych powiązanych z nimi chociażby ideologicznie. Dlatego tak ważne jest prawidłowe ukształtowanie ustawodawstwa, które będzie odpowiedzią na zaistniałe zagrożenia.

Po raz pierwszy w naszym międzywojennym ustawodawstwie krajowym można spotkać się z kwestiami dotyczącymi szpiegostwa w Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. „o ka-

---

¹²D. Andrews, S. Dunnet, Event-tree analysis using binary decision diagrams, IEEE Transactions on Reliability 2000, <https://mfiles.pl/indexphb/drzewozdarzeń> (dostęp: 10 lipca 2024 r.).

rach za szpiegostwo i inne przestępstwa przeciw Państwu”. Rozporządzenie składało się z trzydziestu artykułów, które w głównej mierze związane były z kwestiami obronności państwa i zasadniczo dotyczyły sił zbrojnych oraz wojny.

Szczególną uwagę należy zwrócić na artykuł 1 rozporządzenia, zgodnie z którym:

§ 1. Kto umyślnie ujawnia innej osobie wiadomości, dokumenty lub inne przedmioty, które ze względu na dobro państwa polskiego należy zachować w tajemnicy przed rządem obcego państwa, ulega karze więzienia do lat pięciu.

§ 2. Jeżeli ujawniona wiadomość, dokument lub inny przedmiot, określony w § 1 dotyczyły wojskowej obrony Państwa lub jego sił zbrojnych, sprawca ulega karze ciężkiego więzienia od roku do lat 10.

§ 3. Jeśli sprawca ujawnił wiadomość, dokument lub inny przedmiot określony w § 1 obcemu rządowi lub osobie w jego interesie działającej, albo działał w zamiarze narażenia na niebezpieczeństwo wojskowej obrony Państwa lub jego sił zbrojnych, albo też z naruszeniem obowiązków urzędu publicznego lub służby publicznej, ulega karze ciężkiego więzienia od lat pięciu do piętnastu.

§ 4. Tę samą karę wymierzyć należy, jeśli czyn spowodował wielką szkodę dla bezpieczeństwa Państwa, a sprawca to mógł przewidzieć.

§ 5. Jeśli sprawca dopuścił się czynu, określonego w § 3 w czasie wojny, ulega karze śmierci lub ciężkiego więzienia dożywotniego.

§ 6. Jeśli sprawca dopuścił się czynu określonego w paragrafach 1–3, nieumyślnie, ulega karze więzienia do roku, jeśli zaś ujawniona wiadomość, dokument lub przedmiot były mu dostępne wskutek podjęcia się pracy dla Państwa, albo ze względu na urząd publiczny, służbę publiczną lub zlecenie urzędowe, ulega karze więzienia do lat 2.

Analiza wyżej wskazanego artykułu, który był przepisem wprowadzającym wskazuje, iż bardzo duży nacisk ustawodawca położył na kwestie dotyczące faktu dopuszczenia się przestępstw szpiegostwa w różnych jego odmianach przez urzędników państwowych, którzy w sposób szczególnie winni dbać o dobro Rzeczypospolitej (§ 3 oraz § 6). Co więcej, niektóre z przepisów Rozporządzenia wprost odnosiły się do przekazywania informacji obcym rządów w zakresie stosunków politycznych i dyplomatycznych oraz gospodarczych Polski. Przykładem może być art. 4, zgodnie z którym (§ 1) „Kto umyślnie i bezprawnie komunikuje obcemu rządowi lub osobie w jego interesie działającej jakiegokolwiek wiadomości, dokumenty lub inne przedmioty, a w szczególności dotyczące stosunków politycznych, dyplomatycznych lub gospodarczych

Państwa Polskiego, wiedząc o tem, iż udzielone wiadomości, dokumenty lub inne przedmioty mogą być obcemu rządowi użyteczne na wypadek wojny przezeń prowadzonej lub w jego nieprzyjaznych dla Państwa Polskiego działaniach lub zamierzeniach ulega karze więzienia do lat pięciu”. Zgodnie z § 2 sprawca podlegał karze ciężkiego więzienia od roku do lat dziesięciu w przypadku, gdy działał z naruszeniem obowiązków urzędu publicznego lub służby publicznej.

W kolejnych artykułach Rozporządzenia szczegółowo penalizowane były działania polegające na:

- umyślnym i bezprawnym zbieraniu wiadomości, uzyskiwaniu dokumentów lub innych przedmiotów (art. 5 oraz art. 6);
- wejściu w porozumienie z innymi osobami w celu popełnienia wyżej opisanych przestępstw (art. 7). Przepis ten w § 2 regulował także przypadki odstąpienia od ukarania w razie spełnienia przesłanek polegających na zawiadomieniu władzy powołanej do ścigania przestępstw pod warunkiem, iż uczyni to, zanim ona dowie się o porozumieniu;
- przekraczaniu granicy kraju w celu popełnienia przestępstw z art. 1 § 1–3, art. 3 § 1, art. 4–7. (art. 8);
- braku zapobieżenia skutkom przestępstwa szpiegostwa (art. 9);
- pozostawanie w stosunku zależności od obcego rządu lub osoby działającej w jej interesie przy jednoczesnej pomocy wywiadowczej Rzeczypospolitej (art. 10);
- ogłaszanie wiadomości, planów, szkiców, dokumentów lub innych przedmiotów dotyczących wojskowej obrony Państwa lub sił zbrojnych, przez co naraża wskazane interesy (art. 11);
- niestosowanie się do zarządzeń władzy, które mają na celu zapobieżenie ujawnianiu lub rozpowszechnianiu wiadomości lub przedmiotów (art. 12);
- rozgłaszanie nieprawdziwych informacji mających na celu osłabienie ducha wojennego (art. 13);
- naruszenie tajemnicy dochodzenia (art. 14).

Ważnym artykułem z punktu widzenia bezpieczeństwa kraju, był artykuł 20, zgodnie z którym „Przestępstwa, przewidziane w rozporządzeniu, popełnione za granicą przez obywatela polskiego, a przez cudzoziemca, o ile nie wynikają z winy nieumyślnej – ulegają karze w rozporządzeniu niniejszym oznaczonej bez względu na przepisy obowiązujące w miejscu popełnienia”. Dodatkowo artykuł 21 zapewniał pozostawanie pod ochroną rozporządzenia na wypadek wojny państwa sprzymierzone. Z kolei artykuł 23 rozporządzenia definiował podstawowe po-

jęcia, takie jak: wiadomości, dokumenty czy też inne przedmioty, przez które należało rozumieć te, które z powodu ich treści lub jakości należy ze względu na dobro państwa polskiego zachować w tajemnicy przed rządem obcego państwa, choćby nawet zarządzenia normujące czynności urzędowe lub służbowe nie uznawały ich za tajne, lub choćby zachowanie ich w tajemnicy przed pewnym gronem osób było niemożliwe. Z kolei określenie „bezpprawne” określono jako takie, na które nie ma zezwolenia. W zakresie procedury karnej rozporządzenie stanowiło, iż wszelkie postępowania prowadzone na jego podstawie muszą być rozpoznawane w składzie trzech sędziów zawodowych przez sądy okręgowe (art. 27)¹³. Analiza przepisów rozporządzenia Prezydenta Mościckiego z 16 lutego 1928 r. wskazuje, iż Polska po pierwszej wojnie światowej w sposób wyjątkowo szczegółowo uregulowała kwestie dotyczące działania na szkodę interesów Polski ze szczególnym uwzględnieniem obronności o charakterze wojskowym.

Kolejnym aktem prawnym normującym kwestie dotyczące szpiegostwa był kodeks karny, powszechnie nazywany kodeksem karnym Makarewicza z 11 lipca 1932 r. Artykuł 99 stanowił, iż: „Kto wchodzi w porozumienie z osobą działającą w interesie obcego państwa lub organizacji międzynarodowej w celu wywołania wojennych lub innych wrogich działań przeciw Państwu Polskiemu, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 10”. Według komentarza Kazimierza Sobolewskiego oraz Alfreda Laniewskiego – wiceprokuratorów Sądu Apelacyjnego we Lwowie, przestępstwa tego można dokonać zarówno w czasie wojny, jak również pokoju. Podmiotem może być obywatel polski lub też cudzoziemiec, ich działania zaś mogą przybrać postać nakłaniania obcego państwa czy też organizacji międzynarodowej do wojny lub też wrogich działań przeciw państwu polskiemu, jak również obietnicy pomocy itp. Dodatkowo, wrogie działania mogą być zarówno charakteru politycznego, jak i gospodarczego¹⁴. Z kolei w artykule 100 kodeksu karnego uregulowane zostało działanie na korzyść nieprzyjaciela albo na szkodę siły zbrojnej polskiej lub sprzymierzonej w czasie wojny w dwóch postaciach, mianowicie poprzez działanie umyślne

---

¹³ Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. „o karach za szpiegostwo i inne przestępstwa przeciw Państwu”, Dz. U. Nr 18, poz. 159 i 160.

¹⁴ Polski kodeks karny z dnia 11 lipca 1932 r. wraz z prawem o wykroczeniach, przepisami wprowadzającymi i utrzymaniami w mocy przepisami kodeksu karnego austriackiego, niemieckiego, rosyjskiego i skorowidzem. Komentarz zaopatrzyli Kazimierz Sobolewski i Dr. Alfred Laniewski wiceprokuratorowie Sądu Apelacyjnego we Lwowie, Lwów 1932, s. 59.

oraz nieumyślne. Za to pierwsze groziła kara więzienia na czas nie krótszy od 10 lat lub dożywocie, z kolei za działanie o charakterze nieumyślnym sprawca podlegał karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3. Według komentarza, aby móc ponieść odpowiedzialność za wskazane przestępstwo, nie istniał wymóg porozumiewania się z osobą, działającą w interesie wrogich Państwu czynników. Znamiona przestępstwa wypełnia działanie z własnej inicjatywy oraz samodzielnie. Dodatkowo w komentarzu do kodeksu czytamy, iż: „Niekonieczną jest rzeczą, by działanie sprawcy istotnie przyniosło korzyść nieprzyjacielowi względnie szkodę Państwu Polskiemu; wystarczy, jeśli sprawca kierował się zamiarem spowodowania takiej korzyści czy szkody. Kto jest siłą sprzymierzoną, ocenić należy wedle dotyczących umów międzypaństwowych”. Podmiotem sprawczym może być zarówno obywatel polski, jak również cudzoziemiec, działanie ich zaś może polegać na akcjach dywersyjnych, pomocy pieniężnej, udziału w pożyczkach wojennych itp.¹⁵. Istotnym z punktu widzenia zachowania suwerenności Polski był również przepis art. 108 kodeksu karnego, który stanowił, iż „Kto w celu narażenia Państwa Polskiego na niebezpieczeństwo wojny lub zerwania stosunków dyplomatycznych przedsięwzięje działania wrogie przeciw państwu obcemu, podlega karze więzienia do lat 10. Wprawdzie działania sprawcy skierowane są przeciwko obcemu państwu, jednak ustawodawca uznał, iż pośrednio mogą one dotyczyć państwa polskiego, co więcej mogą wywołać negatywne konsekwencje. Komentarz do ustawy stanowił, iż „Działanie przeciw państwu obcemu, choćby nawet w konsekwencji swej miało spowodować niebezpieczeństwo wojny czy zerwanie stosunków dyplomatycznych z Polską, nie będzie karygodne, o ile sprawca działania swego nie przedsięwziął w celu narażenia państwa polskiego na przewidziane w tymże art. skutki”¹⁶.

Kodeks karny z 1969 r. w rozdziale XIX zatytułowanym Przeszępstwa przeciwko podstawowym interesom politycznym i gospodarczym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w artykule 124 opisywał przestępstwo szpiegostwa, które polegało na:

§ 1. Braniu udziału w obcym wywiadzie lub działając na jego rzecz poprzez udzielanie mu wiadomości;

¹⁵ *Ibidem*, s. 59–60.

¹⁶ *Ibidem*, s. 63.

§ 2. Zbieraniu lub przechowywaniu wiadomości w celu ich udzielenia obcemu wywiadowi lub też podejmowania się działalności na rzecz obcego wywiadu.

Paragraf 3 kodeksu karnego z 1969 r. przewidywał możliwość odstąpienia od kary w przypadku dobrowolnego poniechania dalszej działalności oraz zawiadomienia organu powołanego do ścigania przestępstw o wszystkich istotnych okolicznościach popełnionego czynu. Opisujący kodeks karny w swej istocie w odniesieniu do przestępstwa szpiegostwa położył główny akcent nie na zdradzie tajemnicy, lecz na udziale i współpracy z obcym wywiadem. Zgodnie z wyrokiem z dnia 29 lipca 1977 r. „Branie udziału w obcym wywiadzie lub działanie na rzecz tego wywiadu przez udzielanie mu wiadomości obejmuje zarówno zbieranie lub przechowywanie wiadomości w celu udzielenia ich obcemu wywiadowi, jak i podjęcie się działalności na rzecz tego wywiadu. Zdaniem sądu, kwalifikowanie szpiegostwa z art. 124 § 1 k.k. i jednocześnie z art. 124 § 2 k.k. jest niedopuszczalne. Stosowanie art. 124 § 2 k.k. możliwe jest tylko wtedy, gdy nie wchodzi w grę art. 124 § 1 k.k.¹⁷ Według komentarzy do wskazanego artykułu poprzez „udział” w obcym wywiadzie należy rozumieć jakąkolwiek współpracę z nim, niekoniecznie wyrażającą się w zdobywaniu potrzebnych wiadomości. Udziałem bowiem jest nie tylko pełnienie funkcji tak zwanego agenta czy też rezydenta obcego wywiadu, lecz również przekazywanie choćby doraźnie wskazówek agentowi dotyczących jego działalności albo środków technicznych lub finansowych. „Samo zwerbowanie się do obcego wywiadu i podjęcie jakiejkolwiek czynności wynikającej z tego werbunku, na przykład obserwacji produkcji w zakładzie przemysłowym albo przybycie w tym celu z zagranicy do kraju – jest udziałem w obcym wywiadzie”. Z kolei przez „wiadomości” rozumieć należy zarówno treść intelektualną wyrażoną słowami, jak przedmiot, którego przekazanie wzbogaca wiadomości obcego wywiadu w postaci chociażby: szkiców, planu, wyrobu przemysłowego itp.¹⁸ W kodeksie przewidziano również przygotowanie do szpiegostwa, zagrożone karą pozbawienia wolności od roku do lat dziesięciu (art. 128). W przypadku czynnego żalu wyrażonego przez sprawcę, tj. dobrowolnego odstąpienia od przygotowania, jak również zawiadomienia organu powołanego do ścigania przestępstw o wszystkich istotnych okolicznościach popełnienia czynu, sprawca nie ponosił kary (art. 128 § 2 k.k.). Ważnym przepisem z punktu widzenia

---

¹⁷ Wyrok z dnia 29 lipca 1977 r. (sygn. Rs 8/77), OSN KW 1976, nr 6, poz. 81.

¹⁸ I. Andrzejew, Polskie prawo karne w zarysie, Warszawa 1989, s. 353–354.

władzy ludowej był artykuł 130 k.k., typizowany jako zdrada dyplomatyczna. Stanowił on w paragrafie pierwszym, iż „kto będąc upoważniony do występowania w imieniu polskiej instytucji państwowej lub społecznej w stosunkach z rządem obcego państwa, zagraniczną organizacją lub przedsiębiorstwem, wyrządza szkodę interesom politycznym lub gospodarczym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 albo karze 25 lat pozbawienia wolności”. Z kolei paragraf drugi w formie kwalifikowanej odnosił się do osób, które pełniły funkcje związane ze szczególną odpowiedzialnością, a które przebywając za granicą narażały na szkodę interesy polityczne lub gospodarcze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Podmiotem tego przestępstwa mogły być osoby, które należały do polskich misji dyplomatycznych lub też handlowych, do służb konsularnych, jak również osoby, którym zlecano występowanie w imieniu instytucji polskiej¹⁹. W zakresie „szkody” określonej w art. 130 k.k. orzecznictwo krajowe stało na stanowisku, iż (...) „Art. 130 § 1 k.k. w ogólnie nie określa bliżej szkody, której wyrządzenie, stanowi znamię tego przestępstwa (...). Pozwala to na wyciągnięcie wniosku, że pojęcie szkody należy w tym wypadku rozumieć dość szeroko, co niewątpliwie łączy się z tym, że przepis ten kładzie nacisk na nadużycie zaufania, które państwo ma wobec swoich funkcjonariuszy reprezentujących to państwo za granicą, na dalszym planie stawiając wysokość wyrządzonej w związku z tym szkody. Niemniej jednak – chodzi tu bowiem o interesy państwowe – należy stwierdzić, że wspomniany przepis może mieć zastosowanie jedynie wówczas, gdy w wyniku przestępstwa dojdzie do uszczerbku w dziedzinie trwałych, ważnych, aktualnych lub przyszłych interesów ogółu obywateli, przy czym mogą to być szkody zarówno w sferze politycznej, jak i gospodarczej”²⁰. Jak można dostrzec orzecznictwo w zakresie wspomnianego przestępstwa zdrady dyplomatycznej w zakresie szkody było rozumiane wyjątkowo pojemnie, co stwarzało możliwości jego nadinterpretacji. Ostatnim przestępstwem bezpośrednio związanym z szeroko rozumianym szpiegostwem był przepis art. 131 k.k., dotyczący dezinformacji wywiadowczej, mogący przybrać dwa warianty, a mianowicie:

– dezinformacji właściwej, polegającej na wprowadzeniu w błąd polskiego organu państwowego przez udzielenie mu fałszywych wia-

¹⁹ *Ibidem*, s. 361.

²⁰ Wyrok z dnia 21 października 1981 r. (sygn. I KR 171/81), OSN KW 1981, nr 11, poz. 65, zob. P. Piśczek, Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Prawo Karne, Warszawa 1995, s. 221.

domości albo dostarczenie podrobionych lub przerobionych dokumentów lub też innych przedmiotów mających znaczenie dla bezpieczeństwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, za co groziła kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo 25 lat pozbawienia wolności;

- zatajenia faktu szpiegostwa dwustronnego polegającego na tym, iż osoba, która działa oddając usługi polskiemu organowi państwowemu, wprowadza go w błąd przez zatajenie przed nim takiej okoliczności ze swej działalności w stosunku do rządu państwa obcego, która ma znaczenie dla bezpieczeństwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej²¹.

Po okresie przemian społeczno-gospodarczych z uwagi między innymi na zmianę ustroju kraju ustawodawca starał się dostosować przepisy do aktualnej sytuacji geopolitycznej, w której znalazła się Polska. W uzasadnieniu rządowego projektu kodeksu karnego przeczytać można, iż (...) „W rozdziale XVII określone zostały niektóre typy przestępstw ujęte dotychczas w Kodeksie karnym z 1969 r. w rozdziale dotyczącym przestępstw przeciwko porządkowi publicznemu, przy czym ustawodawca odbiera im charakterystyczne dla tego kodeksu karnego ideologiczne zabarwienie. (...) W tej części Kodeks karny przewiduje ochronę interesów państwa sojuszniczego, pod warunkiem jednak zapewnienia przez to państwo analogicznej ochrony interesom Państwa Polskiego. Zasada wzajemności dotyczy także ochrony przedstawicieli państwa obcego i wystawionych na terenie Polski jego symboli (...)”²² Zmiana ustawodawstwa karnego pociągnęła za sobą zmianę szeregu przepisów w tym między innymi tych związanych ze szpiegostwem. We wprowadzonym w 1997 r. kodeksie karnym przestępstwo szpiegostwa znalazło się w art. 130 k.k., zgodnie z którym:

§ 1. Kto bierze udział w działalności obcego wywiadu przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Kto, biorąc udział w działalności obcego wywiadu albo działając na jego rzecz, udziela temu wywiadowi wiadomości, których przekazanie może wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 3. Kto, w celu udzielenia obcemu wywiadowi wiadomości określonych w § 2, gromadzi je lub przechowuje, wchodzi do systemu informa-

---

²¹ Art. 131 k.k. z 1969 r., Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r., Kodeks karny. Dz. U. Nr 13, poz. 94, ze zm.

²² A. Grzeszkowiak, K. Wiak (red.), Kodeks Karny. Komentarz, Warszawa 2015, s. 795–796.

tycznego w celu ich uzyskania albo zgłasza gotowość działania na rzecz obcego wywiadu przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8²³.

§ 4. Kto działalność obcego wywiadu organizuje lub nią kieruje, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności²⁴.

Pomimo wprowadzonych zmian w zakresie przestępstwa szpiegostwa ustawodawca nie zdefiniował tego pojęcia, przy czym większość przedstawicieli doktryny przychyliło się do definicji zaprezentowanej przez Stanisława Hoca, zgodnie z którą szpiegostwo jest to jedna z podstawowych form działania wywiadu i realizacji jego zadań, wykonywaną sposobami nielegalnymi (choć nie tylko), przy pomocy agentów lub środków technicznych, zarówno w czasie pokoju, jak i w czasie wojny, polegającą na gromadzeniu w celu przekazania lub na przekazywaniu informacji dotyczących danego państwa, będących przedmiotem zainteresowania obcego wywiadu²⁵. Do znamion strony przedmiotowej przestępstwa szpiegostwa zaliczamy: branie udziału w działalności obcego wywiadu (§ 1), udzielanie informacji obcemu wywiadowi, których przekazanie może wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej (§ 2), gromadzenie lub przechowywanie wiadomości, wchodzenie do systemu teleinformatycznego w celu ich uzyskania²⁶, jak również zgłoszenie gotowości do działania na rzecz obcego wywiadu (§ 3), organizowanie obcego wywiadu lub kierowanie nim (§ 4). Za branie udziału w działalności obcego wywiadu uważa należy świadome uczestnictwo w czynnościach podejmowanych przez wywiad, co z kolei może odbywać się poprzez:

- działania agentów realizujących zleczone czynności;
- działania agentów – kurierów obsługujących punkty kontaktowe, jak również zaopatrujących siatki wywiadowcze w środki łączności czy też środki finansowe;

²³ § 3 art. 130 został znowelizowany ustawą z dnia 18 marca 2004 r. w związku z implementacją wchodzącej w życie 1 lipca 2004 r. Konwencji Rady Europy z dnia 23 listopada 2001 r. o cyberprzestępczości.

²⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. Dz. U. z 2020 r., poz. 1444 ze zm.

²⁵ S. Hoc, Szpiegostwo w nowym kodeksie karnym, WPP 1998, nr 1–2, s. 27–30. Zob. J. Giezek (red.), Kodeks Karny. Część szczególna, Warszawa 2014, s. 81, A. Grzeszkowiak, K. Wiak (red.), Kodeks Karny. Komentarz, Warszawa 2015, s. 803.

²⁶ § 3 art. 130 został znowelizowany ustawą z dnia 18 marca 2004 r. w związku z implementacją wchodzącej w życie 1 lipca 2004 r. Konwencji Rady Europy z dnia 23 listopada 2001 r. o cyberprzestępczości.

- działania osób zajmujących się pozyskiwaniem oraz szkoleniem agentów;
- pozostawanie do dyspozycji tak zwanych agentów zamrożonych, aktualnie niewykonyjących czynności, lecz będących do dyspozycji obcego wywiadu i in.²⁷.

Z kolei w zakresie pojęcia „wiadomości” Sąd Najwyższy uznał, iż „Przez wiadomości należy rozumieć tylko i wyłącznie opis pewnego stanu rzeczy, za pomocą którego oznajmia się o tym, co miało miejsce w przeszłości bądź aktualnie się dzieje lub też będzie się działo. Sprawozdawczy charakter przekazu powoduje, że w pojęciu wiadomości nie mieści się wszelkie uzewnętrznienie uczuć, nastrojów, opinii i komentarzy i to nawet wtedy, gdy połączone jest z relacją o wydarzeniach. Wszelkie tego rodzaju oceny, opinii, komentarze itp. Odnoszone są bowiem zawsze do faktów, a bez tego odniesienia tracą swój sens”²⁸.

Ważnym i poniekąd kontrowersyjnym aspektem, na który należy zwrócić uwagę, jest kwestia dotycząca zgłoszenia gotowości do działania na rzecz obcego wywiadu, które to znamię opisane zostało w § 3 art. 130 k.k. Z całą stanowczością przychylić się należy do poglądów przedstawicieli doktryny uznających, iż jest to zachowanie jednostronne niewymagające jakiegokolwiek akceptacji przez przedstawiciela obcego wywiadu. Ważne jest natomiast, aby takie zobowiązanie dotarło do wiadomości struktur obcego wywiadu²⁹. Przestępstwo szpiegostwa jest przestępstwem umyślnym, które może być popełnione zarówno z zamiarem bezpośrednim, jak również ewentualnym. Podobnie jak poprzednio obowiązujący kodeks karny, także i po jego nowelizacji uwzględniona została instytucja czynnego żalu, którą opisano w art. 131 k.k. Zakres klauzuli czynnego żalu odnosi się nie tylko do przestępstwa szpiegostwa (przy spełnieniu dwóch warunków, mianowicie: dobrowolnego poniesienia dalszej działalności oraz ujawnienia wszystkich istotnych okoliczności popełnienia czynu wobec organu powołanego do ścigania przestępstw), lecz także przestępstw polegających na usiłowaniu zamachu stanu oraz usunięcia przemocą konstytucyjnego organu RP.

W związku z podnoszonymi od czasów wspomnianej nowelizacji argumentami ze strony służb specjalnych zajmujących się wykrywaniem

---

²⁷ J. Giezek (red.) Kodeks Karny. Część szczególna. Komentarz, Warszawa 2014, s. 83–84.

²⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 1991 r., sygn. WRN 122/91, OSP 1992, nr 9, poz. 190.

²⁹ P. Kardas, A. Zołł (red.), Kodeks karny, t. II, Warszawa 2004, s. 104; S. Hoc, Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, Opole 2002, s. 73.

oraz ściganiem przestępstw, w tym głównie ze strony Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego dotyczącymi nieprzystawania rozwiązań legislacyjnych w zakresie przestępstwa szpiegostwa, podjęto próby nowelizacji kodeksu karnego w tym zakresie. Zasadnicze sugestie dotyczyły zarówno niskiego zagrożenia podstawowego typu przestępstwa (do lat 10), lecz w szczególności potrzeby dostosowania przepisów kodeksu karnego do zmieniającej się sytuacji geopolitycznej, postępu technologicznego oraz ciągłych modyfikacji sposobu działania potencjalnych sprawców czynów zabronionych, jak również coraz częstszych konfliktów zbrojnych, co z kolei nasila podejmowanie przez obce wywiady działań o charakterze szpiegowskim. Służby specjalne podkreślały, iż zaniechanie wprowadzenia zmian w przedmiocie omawianej tematyki może skutkować niemożliwością podejmowania skutecznych działań właściwych organów, które odpowiedzialne są za zapewnienie bezpieczeństwa państwa, w tym ochronę obywateli, jak również obiektów i urządzeń zaliczanych do infrastruktury krytycznej. Przy czym wielokrotnie podkreślano, iż sprawcy posługują się nowoczesnymi technologiami, środkami i metodami działania, które w żaden sposób nie przystają do obowiązujących przepisów karnych i w sposób wyłącznie fasadowy chroni interesy obywateli przed działalnością szpiegowską. Dodatkowo dotychczasowe przepisy nie penalizowały kwestii działania na terenie Polski obcych służb, które podejmowały kroki na szkodę naszych partnerów zagranicznych, co nie wypełniało znamion przestępstwa szpiegostwa. W związku z powyższym funkcjonariusze Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego nie mogli pojąć działań, w tym o charakterze operacyjno-rozpoznawczym, gdyż nie mieściło się to w katalogu zadań Agencji, który został określony w art. 5 ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu. Wspomniane argumenty stanowiły asumpt do zmian legislacyjnych i doprowadziły do zmiany przepisów kodeksu karnego w zakresie przestępstwa szpiegostwa w dniu 1 października 2023 r. Obecnie znowelizowany kodeks karny w sposób znaczny zwiększył sankcje karne przewidziane za działalność szpiegowską, jak również wprowadził nowe typy przestępstw. I tak, za działalność na rzecz obcego wywiadu przewidziano odpowiedzialność karną na czas nie krótszy niż pięć lat, podczas gdy na podstawie poprzednio obowiązujących przepisów odpowiedzialność taka wynosiła pomiędzy rokiem a dziesięcioma latami (art. 130 § 1 k.k.). Podobnie zwiększenie kary, (łącznie do dożywotniego pozbawienia wolności) grozi obecnie za udzielanie obcemu wywiadowi wiadomości, której przekazanie może wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej (art.

130 § 2 k.k.). Nowością, było wprowadzenie do art. 130 paragrafu 3, zgodnie z którym „Kto zgłasza gotowość działania na rzecz obcego wywiadu przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej albo w celu udzielenia obcemu wywiadowi wiadomości, których przekazanie może wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej, gromadzi je lub przechowuje lub wchodzi do systemu informatycznego w celu ich uzyskania, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”. W pełni aktualna w odniesieniu do tej formy popełnienia przestępstwa pozostaje wcześniej wskazana teza dotycząca tego, iż jest to zachowanie jednostronne, niewymagające jakiegokolwiek akceptacji przez przedstawiciela obcego wywiadu. Ważne jest natomiast, aby takie zobowiązanie dotarło do wiadomości struktur obcego wywiadu³⁰. Znaczne podwyższenie odpowiedzialności karnej na czas nie krótszy od lat 10 lub karę dożywotniego pozbawienia wolności przewidziano również za organizowanie lub kierowanie działalnością obcego wywiadu (art. 130 § 4 k.k.). Swój nowum było wprowadzenie paragrafu 5, zgodnie z którym: „Funkcjonariusz publiczny oraz osoba pełniąca dyspozycyjnie terytorialną służbę wojskową, dopuszczająca się czynu, o którym mowa w § 1 podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności”. Wskazane wyżej zachowanie przestępcze (choć dotyczy innych realiów geopolitycznych) przypomina art. 4 § 2 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. „O karach za szpiegostwo i inne przestępstwa przeciw Państwu”. Nowością było również wprowadzenie paragrafu 6, dotyczącego brania udziału w działalności obcego wywiadu nieskierowanej przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, która prowadzona jest na naszym terytorium bez zgody właściwego organu, na podstawie odrębnych przepisów. Wprowadzenie zapisu tożsamej treści było od lat postulowane przez służby specjalne. Związane było to między innymi z zawartymi porozumieniami sojuszniczymi. Brak penalizacji takiego zachowania wyłączał możliwość prowadzenia postępowań przygotowawczych w sprawie działalności obcego wywiadu na terytorium Polski przez funkcjonariuszy Federacji Rosyjskiej na szkodę państw sojuszniczych, np. Stanów Zjednoczonych. Koniecznością, wymuszoną aktualną sytuacją za naszą wschodnią granicą, stało się wprowadzenie zapisu dotyczącego dokonywania aktów dywersji, sabotażu lub przestępstw o charakterze terrorystycznym w ramach działalności wywiadowczej (§ 7). Za tego rodzaju zachowanie grozi obecnie kara pozbawienia wolności na

---

³⁰ *Ibidem*.

czas nie krótszy od lat 10 albo kara dożywotniego pozbawienia wolności. Poprzednio obowiązujący przepis art. 130 k.k. w paragrafie 3 dotyczył zaledwie niektórych tylko form przygotowania do przestępstwa szpiegostwa poprzez gromadzenie lub przechowywanie informacji oraz wejście do systemu informatycznego w celu przekazania ich obcemu wywiadowi. Ustawodawca postanowił w paragrafie 8 obecnie obowiązującego przepisu usankcjonować w sposób kompleksowy tę formę stałą popelnienia przestępstwa, a mianowicie fakt czynienia przygotowań do działalności na rzecz obcego wywiadu w celu dokonania aktów dywersji, sabotażu lub przestępstw o charakterze terrorystycznym (§ 8). Ostatni paragraf, artykułu 130 k.k. dotyczy działalności dezinformacyjnej, z którą w obecnych czasach mamy do czynienia wyjątkowo często, przede wszystkim w odniesieniu do komunikacji elektronicznej oraz niektórych portali internetowych. Zgodnie z tym przepisem „Kto biorąc udział w działalności obcego wywiadu albo działając na jego rzecz, prowadzi dezinformację, polegającą na rozpowszechnianiu nieprawdźwych lub wprowadzających w błąd informacje, mając na celu wywołanie poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, państwa sojuszniczego lub organizacji międzynarodowej, której członkiem jest Rzeczypospolita Polska albo skłonienie organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej, państwa sojuszniczego lub organizacji międzynarodowej, której członkiem jest Rzeczypospolita Polska, do podjęcia lub zaniechania określonych czynności, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8”³¹.

Analizę przeprowadzonych zmian ustawodawczych w zakresie szeroko rozumianej działalności szpiegowskiej należy ocenić pozytywnie. Są to zmiany, które z całą pewnością pozwalają w sposób znacznie skuteczniejszy podejmować działania organom ścigania, a przede wszystkim służbom specjalnym zarówno o charakterze cywilnym (ABW), jak również wojskowym (SKW).

4. Próba podsumowania

Obecna sytuacja geopolityczna, a w szczególności liczba nasilających się konfliktów zbrojnych, działania podprogowe oraz hybrydowe obcych służb wymusiła na ustawodawcy zmianę przepisów w zakresie szpiegostwa. Od wielu lat toczyła się dyskusja na temat konieczności wprowadzenia zmian legislacyjnych oraz przewartościowania sposobu

³¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r.; tekst jedn. Dz. U. z 2024 r., poz. 17.

myślenia w zakresie tego jakże niebezpiecznego, a jednocześnie niedocenianego przez organy wymiaru sprawiedliwości, przestępstwa. Przykładem niech będą dane statystyczne, zgodnie z którymi w latach 2019 – 2022, łącznie skierowano zaledwie dwa akty oskarżenia przeciwko sześciu osobom, głównie za szpiegostwo na rzecz Rosji, Białorusi oraz Chin³². Zauważyć przy tym należy, iż kary wymierzane za to przestępstwo oscylowały zawsze w dolnym progu zagrożenia ustawowego. Przestępstwo szpiegostwa należy do najniebezpieczniejszych przestępstw dla bytu każdego państwa, z uwagi chociażby na możliwość naruszenia bezpieczeństwa o charakterze zewnętrznym, jak również wewnętrznym. Nowelizacja kodeksu karnego w zakresie przestępstwa szpiegostwa, w której można dostrzec myśl przedstawicieli doktryny międzywojennej (1928–1932), pozwoliła na dostosowanie metod działania obcego wywiadu do znamion ustawowych aktualnych przepisów karnych. Dodatkowo rozszerzone zostały ustawowe znamiona przestępstwa szpiegostwa, jak również znacznie podniesiono poziom sankcji karnych. Obecnie za część przepisów, w tym między innymi udzielanie obcemu wywiadowi wiadomości mogących wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej czy też kierowanie lub organizowanie działalnością obcego wywiadu, grozi nawet kara dożywotniego pozbawienia wolności. Być może część przedstawicieli doktryny zmiany te, w szczególności w zakresie wysokich sankcji karnych, odczyta jako swoistą próbę szantażu przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości. Na zagadnienie to spojrzeć należy jednak w sposób kompleksowy i odpowiedzieć sobie na pytanie, czy zmiany ustawodawcze przyczynią się do zapewnienia bezpieczeństwa naszego kraju i obywateli w obliczu nowych technologii szpiegowskich, a przede wszystkim wyjątkowo agresywnej polityki prowadzonej przez obce służby specjalne, w tym przede wszystkim służby Federacji Rosyjskiej czy też Białorusi? Z całą pewnością nowelizacja miała na celu wywołanie efektu prewencji szczególnej, gdyż jak do tej pory, co pokazują statystyki, przestępstwo szpiegostwa należało do kategorii przestępstw marginalnych i nie wszyscy przedstawiciele świata polityki oraz wymiaru sprawiedliwości do końca rozumieli po pierwsze, na czym ono polega, a po wtóre nie doceniało dalekosiężnych negatywnych skutków, które wywołuje.

---

³² Dane statystyczne Prokuratury Krajowej za lata 2019–2022.

Bibliografia

Literatura

1. Andrejew I., *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1989.
2. Banasik M., *Atrybutowy model oceny zagrożeń*, Poznań 2015.
3. Banasik M., *Zdolnościowa ocena zagrożeń*, *Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa 2015*, Rok VII, nr 2 (27).
4. Brodie B., *Strategy as a science*, *World Politics* 1949, nr 4.
5. Ficoń K., *Inżynieria zarządzania kryzysowego. Podejście systemowe*, Warszawa 2007.
6. Giezek J. (red.), *Kodeks Karny. Część szczególna*, Warszawa 2014.
7. Grodzki R., *Zarządzanie kryzysowe. Dobre praktyki*, Warszawa 2012.
8. Grzeszkowiak A., Wiak K. (red.), *Kodeks Karny. Komentarz*, Warszawa 2015.
9. Hoc S., *Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*, Opole 2002.
10. Hoc S., *Szpiegostwo w nowym kodeksie karnym*, *WPP* 1998, nr 1–2.
11. Jagusiak K., *Polityka zagraniczna Federacji Rosyjskiej jako źródło zagrożeń dla krajów bałtyckich i wpływ tych zagrożeń na bezpieczeństwo Polski*, *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego* 2023, nr 28 (15).
12. Janczewski R., *Znaczenie cyberprzestrzeni w działaniach hybrydowych*, (w:) L. Elak (red.), *Zagrożenia hybrydowe*, Warszawa 2019.
13. Kejnowski M., *Metodologiczne trudności wykorzystania wstępnej analizy zagrożeń w ocenie ryzyka dla celów zarządzania kryzysowego*, *Edukacja dla Bezpieczeństwa 2015*, Rok VII, nr 2 (27).
14. Pawłowski J., Zdrodowski B., Kulickowski M. (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Toruń 2020.
15. Piszczek P., *Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Prawo Karne*, Warszawa 1995.
16. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2008, s. 14.
17. Szymczak M., (red.), *Słownik języka polskiego, Tom pierwszy A–K*, Warszawa 1978.
18. Wróbel W., Zoll A., (red.), *Kodeks karny, t. II*, Warszawa 2016.
19. Zdrodowski B., *Istota bezpieczeństwa państwa*, *Annales Universitatis Pedagogicae Cracoviensis, Studia de Securitate* 2019, nr 9(3).

Ustawodawstwo

1. Polski Kodeks Karny z dnia 11 lipca 1932 r. wraz z prawem o wykroczeniach, przepisami wprowadzającymi i utrzymanymi w mocy przepisami kodeksu karnego austriackiego, niemieckiego, rosyjskiego i skorowidzem. Komentarz zaopatrzyli Kazimierz Sobolewski i Dr. Alfred Laniewski wiceprokuratorowie Sądu Apelacyjnego we Lwowie. Lwów 1932.
2. Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r., Kodeks karny. Dz. U. Nr 13, poz. 94, ze zm.
3. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. Dz. U. z 2020 r., poz. 1444 ze zm.
4. Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. „o karach za szpiegostwo i inne przestępstwa przeciw Państwu”, Dz. U. Nr 18, poz. 159 i 160.

Orzeczenia

1. Wyrok z dnia 21 października 1981 r. (sygn. I KR 171/81), OSN KW 1981, nr 11, poz. 65.
2. Wyrok z dnia 29 lipca 1977 r. (sygn. Rs 8/77), OSN KW 1976, nr 6, poz. 81.
3. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 1991 r., sygn. WRN 122/91, OSP 1992, nr 9, poz. 190.

Intermedia

1. Andrews D., Dunnet S. (2000), Event-tree analysis using binary decision diagrams, IEEE Transactions on Reliability, https://mfiles.pl/index.php/drzewo_zdarzeń/.
2. Banasik M., Atrybutowy model oceny zagrożeń, Poznań 2015 <https://open.icm.edu.pl/items>.

Selected issues related to the crime of espionage

Abstract

The subject of the article is an attempt to signal aspects of threats, mainly of spy nature, and attempts to minimize them through appropriate legislation. In the initial part of the article, the issues related to the con-